

met deze orde en met de religie zou zijn toegegaan, indien *geene* zonde ons geslacht vergiftigd had, en er alzo geen Kerk of Staat ware opgetreden. Men zegge niet, dat dit een ijdele vraag der nieuwsgierigheid is, waarop toch niemand een afdoend antwoord geven kan. Zoo althans bedoelen wij die vraag niet. Maar gelijk de arts zich omtrent de geaardheid en de werking van een krankheid dan eerst vergewissen kan, zoo hij een rechte voorstelling heeft van het lichaam in zijn gezonden staat, en van de werkingen der verschillende organen bij gezonden toestand, zoo ook is het hier niet wel mogelijk zich omtrent Kerk en Staat een heldere voorstelling te vormen, indien men zich niet met ernst afvraagt, hoe het zou zijn toegegaan indien de menscheid gaaf en in gezonden staat ware gebleven. Goede pathologie onderstelt juist kennis van de normale anatomie en van de normale physiologie of levensleer. Ook is het onjuist gesproken, dat we alle gegevens zouden missen, om op die vraag een antwoord te geven. Tweeërlei toch komt ons hierbij te hulpe. Voor eerst onze kennis van hetgeen den mensch onderscheidenlijk in en na de Schepping gegeven is, en ten andere onze kennis van hetgeen in de nieuwe menscheid op de nieuwe aarde zal uitkomen. Wat in de Schepping gegeven werd, staat nog buiten verband met de zonde, terwijl omgekeerd wat den mensch eerst na de Schepping geschonken werd, met de zonde verband houdt. En zoo ook, wat 's menschen leven zal zijn na het verdwijnen der zonde, wijst terug op den aard van zijn leven vóór de zonde. Het is toch één en hetzelfde menscheit leven, dat uit de Schepping opkwam, door de zonde bedorven werd, en eens in heerlijkheid door herschepping hersteld staat te worden.

Hierop nu ingaande moet, wat Kerk en Staat betreft, ten principale de aandacht gevestigd worden op 's menschen onderling samenleven. Op een vergeten eiland waar slechts één mensch leefde, zou geen Overheid kunnen optreden en geen Staat zich kunnen vormen. Voor het begrip van Overheid en Staat is de onderstelling noodig van *vele* de samenlevende. Dan toch eerst kan er sprake zijn van een die over de anderen als Overheid gesteld wordt, en van aller saamverbinding tot een Staat. En in de gemiddelde Kerk geldt nu precies hetzelfde. De eenling op het verlaten eiland zou geen saamvergadering der geloovigen kunnen houden. Instelling van eenig ambt zou onmogelijk zijn. En geen kerk zou zich kunnen openbaren. Er zou in dien één, zoo hij wedergeboren ware, wel een verschijning van de Kerk als organisme zijn, maar van een kerkelijke institut kon geen sprake wezen. We hebben dus het volste recht om te zeggen, dat zoowel de Staat als de geïnstitueerde Kerk begrippen zijn, die zich eerst verstaan laten, waar sprake is van de onderlinge samenleving der menschen. Zelfs kunnen we nog verder gaan, en stellen, dat er een zeker aantal menschen moeten samenleven, om het optreden van Staat en Kerk mogelijk te maken. En dit getal is nu wel niet precies aan te geven. Men kan niet zeggen voor het optreden van een Staat zijn minstens 10.000 personen noodig, en voor het optreden van een geïnstitueerde Kerk minstens 100 leden. Maar al is de strikte bepaling van dat cijfer ondoelmatig, toch gevoelt een ieder wel, dat tien personen te weinig zijn om een Staat te vormen, en dat drie niet wel een Kerk kunnen stichten. Zoolang slechts enkele personen saamleven, die als gezin of familie verbonden zijn, komt noch de Staat noch de Kerk als institut tot haar recht. Om een Staat te vormen moet zeker aantal families, en om een Kerk te institueren een zeker aantal gezinnen saamwerken. Men moet gevoelen dat men de gewone grens van het gezins- en familie-leven overschrijdt, en dat er behoefte is aan een vereniging of saambinding, die niet meer door het gezins- of familieverband gedekt wordt. Men kan dus zeggen, dat de formatie van Staat en Kerk uitgaat van de onderstelling, dat er zulk een saamleven van menschen onderling is, dat breeder kring vormt dan het leven in het gezin of het leven in een enkele familie. Staat en Kerk gaan dus beide uit van den regel, dat er ook buiten het gezins- en familieverband, een saamleven van menschen onderling moet zijn, zoowel in het burgerlijke als in het religieuze leven, en dat voor deze saamleving zekere ordening noodig en onmisbaar is. Die ordening, dat verband geeft dan op burgerlijk terrein het Staatsleven, en op religieus terrein het Kerkelijk leven.

Ook buiten zonde echter zou dezelfde behoefte aan regeling voor het saamleven, zoowel burgerlijk als religieus bestaan hebben, en zoo staan we dan voor de vraag, op wat wijs, bij ontstentenis van zonde, en dus ook van Staat en Kerk, dit geordend saamleven zou verwezenlijkt zijn. Op die vraag nu is in het gemeen te antwoorden, dat een gebroken arm of een gebroken been door een verband in het lid moet worden gehouden, maar dat in normalen toestand armen en beenen vanzelf in het lid worden gehouden door de werking van het lichamelijke organisme. De banden van het Zevengesternte en de strengen van den Orion, en „de Wagen met zijn kinderen”, zegt de Heere tot Job, houd Ik saam, en gij kunt ze niet losmaken. En juist zoals God in het gezonde lichaam met zijn almachtige hand de verschillende leden in het lid houdt, en de sterengroepen in haar stand bevestigt, zoo ook zou buiten zonde de orde des saamlevens vanzelf in stand zijn gehouden door Gods almachtige kracht.

„Wandelingen onder degenen die voor God staan.”

Zoo zegt de Heere der heerschers: Indien gij in mijne wegen zult wandelen, en indien gij mijne wacht zult waarnemen, zal ook mijn huis rijken, en ook mijn voorhoven bewaren; en Ik zal u wandelingen geven onder deze, die hier staan. Zach. 3: 7.

Onder „hen die voor God staan,” wordt ons het heil der engelen geteekend, dat in Gods staat voor den Troon zijn vaardigheid en gezindheid uitdrukt, om het hoog bevel dat naar hen uitgaat, ten uitvoer te brengen. Hun aard is niet „heerschend”, maar „dienend”, en het is juist in de voorstelling van den voor Gods Troon staanden engel, dat dit „dienend” karakter tot uitdrukking komt. De gezaligde uitverkorenen „dienen” ook wel, maar hun wordt tevens gegeven dat ze met Christus zitten op zijn Troon, en zitten in teken van meerderheid, van heerschappij.

Om te doen uitkomen dat aan den verhoogden Heiland een naam boven allen naam is gegeven, wordt ons gezegd, en door ons beleden, dat hij is „zittende aan de rechterhand Gods.”

Als het nu in de profetie van Zacharia tot Jozua heet, dat de Heere hem geven zal „wandelingen onder degenen die voor God staan”, dan zegt dit, dat de scheiding tusschen het leven hier en het leven daarboven ten deele voor hem zal worden te niet gedaan.

Jozua zelf is nog op aarde, de engelen die voor God staan, zijn in den hemel. En nu zal Jozua desniettemin gemeenschap hebben met dat hoogere leven om Gods Troon. Hij zal er nog niet wonen, nog niet duurzaam vertoeven, want de stad zijner woning is nog deze wereld. Maar gelijk de bewoner der onmuurde steden, om frische lucht in te ademen en van Gods rijke natuur te genieten, na volbrachte dagtaak, de stadspoort doorsloopt, om wandelingen daarbuiten te hebben, zoo zal het ook met Jozua zijn.

Hij zal nog wonen op aarde, maar gedurig zal hij, om de aardsche beklendheid te ontvluchten, en frische zielslucht in te ademen, uit deze wereld uitgaan en met zijn geest wandelingen onder de engelen voor Gods Troon hebben, om door dien toegang tot Gods Troon versterkt, tot zijn levenstaak hier beneden terug te keeren.

Die wandelingen nu onder de geesten voor Gods Troon, kan Jozua niet zichzelf nemen. Ze moeten hem gegeven worden. Immers, tot de naaste omgeving van den Troon heeft niemand toegang, dan die is toegelaten.

Daarom staat er: „Ik, zoo zegt de Heere, zal u wandelingen geven onder hen die hier staan.” En al is het nu zoo, dat dit heilig voorrecht hier uitsluitend aan Jozua, in zijn hoedanigheid van hogepriester, wordt toegezegd, dit gold alleen onder het Oud Verbond als uitsluiting en beperking. Onder het Nieuw Verbond heeft al wie in Christus is, de zalving van den Heilige, en een ieder verloorde heeft plaats in het koninkrijk priesterdom, en mag als priester naderen voor zijn God.

Toch moet er een reden, een oorzaak zijn, waarom God de Heere zulks in dien vorm aan Jozua toezegde. Op zichzelf zoude ge verwacht hebben, dat er stond: Ik zal u de toelating, den toegang geven, tot den Troon der genade, tot Mij als uw God, tot het hart van uw Vader die in den hemelen is.

Doch dit staat er niet. Er wordt niet van regelrechte gemeenschap met het Eeuwige Wezen, maar van wandelingen onder de engelen gesproken. Beteekent dit nu in strekking al hetzelfde, doch wijkt het af in den vorm van uitdrukking, en het is hierop juist, dat zich onze aandacht richt.

De diepste drang der mystiek richt zich altoos op gemeenschap met het Eeuwige Wezen zelf, doch brengt dan ook het gevaar met zich, dat de ziel in haar heimwee tot in het Wezen Gods wil doordringen, en juist daardoor vervalt tot gruwzame heiligschennis.

Helaas, de historie der mystieken weet er maar al te droef van te verhalen. Wat op die wijs met den geest begon, vermengde ten slotte geest en vleesch, door de grenzen tusschen God en zijn scheepsel niet te eerbiedigen. En juist dat gevaar nu wordt hier afgewend, doordien God de Heere heenwijst op de levenswereld om zijn Troon.

De tegenstelling is niet: God en de wereld, maar heel anders: onze arme levenswereld hier op aarde en de rijke levenswereld die daarboven om Gods Troon is. Juist zoals ons de heilige apostel de tegenstelling maakt als hij zegt: „Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, zoo zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods. Bedenkt de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn.” Of wilt ge, wat in den brief aan de Hebrëen heet: het betere vaderland, staande tegenover het vreemdelingschap in de wereld hier beneden.

Niet dus een oneindig ledig boven ons, en in het middelpunt van dat kille, levenloze oneindige de eeuwige God. Neen, maar God in den hemel zijner heerlijkheid, en daarin, om Hem, een levenswereld die in glans en rijkdom zeer verre allen luister der aarde te boven gaat. Niet de dood van het ledige, maar de volheid van het leven om den Troon des Heeren HEREN. En in die levenswereld daarboven allereerst de engelen voor ons tredend, gelijk men ook nu nog bij het binnentreden van een koninklijken hof burcht eerst de dienaren ontmoet, en eerst daarna doordringt tot de rijke levenswereld van het prinselijk huis.

Wat spreken van wandelingen drukt dit nog nader uit. Het is niet enkel een gezicht op den stoet van 's Heeren lijfstaaffieren die Jozua wordt aangekondigd. Het woord wandelingen drukt veel meer uit.

Bij een parade mag het volk de heerschers des konings wel aanstaren, en het schitterend schouwspel van haar verschijning en haar bewegingen wel bewonderend van uit de verte aanzien, maar het moet op een afstand blijven. In haar rangen en rijen mag niemand zich mengen. Het volk dat komt zien, en het leger dat paradeert, blijven twee.

Trekt daarentegen een zegevierend leger huiswaarts, en wordt het binnen de poorten door het dankbare volk begroet, dan duurt het niet lang of de scheiding valt weg, en op het plein waar de wapenlast wordt afgelegd, mengt jilgs het volk zich onder de krijgers, drukt hun de hand, brengt hun geschenken, en welhaast heeft het volk wandelingen onder de

met zegepraal gekroonde troepen. Arm in arm wandelt soldaat en burger door de stad.

Dat God de Heere aan Jozua, en dus ook aan een ieder die de zalving des Heiligen heeft, wandelingen geeft onder hen die voor Gods Troon staan, duidt dus veel meer aan dan een blik op de rijke levenswereld bij God.

Er ligt in, dat we voor zeker deel nu reeds in die rijke levenswereld thuis zijn, bij die wereld om Gods Troon hooren, met die wereld gemeenschap hebben, dat daar ons burgerrecht is, en dat we wel verre van op een afstand te worden gehouden, integendeel nu reeds tot intiemer verkeer met die levenswereld worden toegelaten.

De ervaring hiervan nu hebben we de ééne maal zeer sterk, een andermaal slechts flauwelijk, en meestentijds ganschelijk niet.

Verre weg de meeste uren van den dag, en zeer zeker de meeste dagen van ons leven, brengen we door onder dat zulke wandelingen onder de heerschers Gods ons gegund worden.

Voor wie afgezonderd van de wereld, stil en eenzaam, zijn dagen slijt, moge dit anders wezen, hij die op aarde een drukke, veel omvattende levenstaak heeft (zij het in huis, of buitenshuis) die bij het opstaan hem wacht, nog eer hij inslaapt hem op zijn leger bezig houdt, en al den dag zijn aandacht in beslag neemt, kan zich niet dan bij uitzondering aan stille mijmering en rustig gepsien overgeven.

Zulk een oase in het leven vinden deze meelevenenden in het leven vaak alleen op den Sabbat, die goede gave onzes Gods.

En voort drijft deze gemeenschap op de korte oogenblikken dat we in het gebod iets dieper dan gemeenlijk verinken, om eigenlijk alleen dan krachtig door te breken, als God ons aangrijpt, schudt en schokt, en de levensbodem van ons aanzijn hier beneden heeft onder onzen voet.

Ook het sterven van wie met ons op den pelgrimsweg waren heeft hij hoge betekenis. Niets toch trekt zoo vanzelf het hart naar boven als de wetenschap, dat een die wereld daarboven inging, die op aarde van de liefde van ons hart niet te scheiden was.

Toch is ook zoo die gemeenschap met de levenswereld daarboven geen blijvende toestand, maar een bij uitzondering gegunde genade.

Het is allen Gods goedertierenheid, die ons bij tijden en bij keeren, en telkens weer opnieuw die wandelingen onder zijn engelen geeft.

Ge dringt daar niet onstuimig binnen. De poorte moet voor u ontbloot worden.

En dat ontsluiten voor u van de poorte, dat doet telkens weer de liefde, de genade, de goedertierenheid van den Heere onzen God.

Vanzelf is het karakter van deze wandelingen, dat ze alleen in ons bewustzijnsleven plaatsgrijpen.

De heilige apostel zegt dan ook: „Bedenk de dingen die boven zijn.” En bedenken is iets dat in ons bewustzijn plaats grijpt.

Wat ons hierbij leidt en voortbeweegt is niet een onbewust, onbekend gevoel, maar een bewuste actie. Het is door helder inzien dat zulk inleven in de wereld daarboven alleen mogelijk is. En dat inzien wordt vanzelf rijker, naar gelang ge meer van die levenswereld daarboven, van het onbepaalde meer tot het bepaalde komt, en uw voorstelling niet in wilde phantasie laat spelen, maar beheerschen laat door Gods Woord.

Doch al kunnen die „wandelingen” alleen door bedenken, en door inzien, plaats hebben, toch zegge niemand dat ze daarom onwezenlijk zijn.

Onze Psalmodie leeft letterlijk uit den toon, dat we onze ziel opheffen naar boven. Niet wij hier, en God van verre, en nu als stil filosoof wij uit de verte aan God en aan de wereld daarboven denkend.

Die scheiding en dien afstand gedooft de Schrift nimmer.

En als we onze gedachten en voorstellingen naar boven willen opheffen, dan is het niet iets van ons dat naar boven moet, maar dan moet de ziel zelve naar boven.

„Ik hef mijn ziel, o, God der goden, tot U op,” heet het in Psalm 25, en in Psalm 143 roept David uit: „Ik hef mijn ziel tot U op, red mij, want ik schuit bij U.”

Een gedachte nog sterker uitgedrukt als het elders heet: „Ik zoek beschut onder de schaduw uwer vleugelen.” Of ook in Psalm 63: „Ik wil in uw wet verkeren.”

Het is dus een bewustzijnsdaad. Het gaat door ons denken, bedenken en inzien. Maar in die actie van ons bewustzijn zijn wijzelf. Daarin is onze persoon. Daarin is ons ik. Daarin is ons leven. Daarin is onze ziel. En dat opheffen is mogelijk, omdat er één is die ons tot zich trekt. Een die voor een oogenblik banden slaakt die ons te sterk aan de aarde bonden, maar ook de banden aanblijft, die ons de eenheid van leven met de wereld daarboven doen ervaren en genieten in ons hart.

Amsterdam, 24 November 1899.

De taak der toekomst.

IV.

Komen we alzo tot de geheel concrete vraag, wat de kerken, als institut, in de 16e eeuw gedaan hebben, om rechtstreeks op de wereld buiten haar invloed uit te oefenen, dan luidt ons antwoord: Ze hebben een Belijdenis van beginselen publiek gemaakt.

Ze hebben zich niet tevreden gesteld, met het weer opnemen van de Belijdenis der eerste Christenen, noch ook met het daaraan toevoegen van de stukken der Belijdenis, waartoe de oude kerk in den strijd over de Christologie en den vrijen wil gekomen was; maar ze hebben over de beginselen die in hun eigen dagen in geding waren een klare, duidelijke en besliste uitspraak voor aller oortuigen.

Meer nog, zoodra bleek, dat er weer kentering in de gemeene worsteling der geesten was gekomen, hebben ze zich gehaast, ook omtrent het geding, dat toen aan de orde kwam, in een afzonderlijk, breed opgezet stuk, een aanhangsel aan haar Belijdenis toe te voegen.

Van den Catechismus spreken we niet. De Catechismus is bestemd voor de leden der kerk, niet voor wie buiten staan. Vandaar dat dan ook de Catechismus een heel ander karakter draagt, en in 1619 niet is gewijzigd, noch aangevuld. Ook de Catechismus behoort wel tot de Formulieren van eenigheid, maar is niet bestemd voor de wereld.

Het getuigenis omtrent de diepste levensbeginselen is door de institutaire kerken uitsluitend in haar Confessie gegeven, en daarna in de Canones van Dordrecht.

Doch die twee geschriften dragen dan ook wel waarlijk het karakter van met het oog op de wereld buiten de kerken geschreven te zijn. Dat ze ook binnenskerks dienst doen is ontegenzeggelijk. Maar als er geen wereld buiten de kerken was geweest, zou de Catechismus volstaan hebben. We wezen er dan ook vroeger reeds op, hoe in de vergadering van geloovigen nooit de Belijdenis, maar alleen de Catechismus behandeld werd. En ook, hoe de commentatoren zich zoogoed als uitsluitend toeleiden op het schrijven van verklaringen van den Heidelbergischen Catechismus, en althans in den goeden tijd dit nooit deden ten opzichte van de Belijdenis, noch van de Canones.

De eenige verklaring van de Belijdenis is die van Maresius, en deze verscheen in het Latijn, en doelde alzo niet op de kerken, maar op de republiek der wetenschappen.

Het belijden zelf wijst hier de zaak uit. Een kerk op een eiland waartoe niemand toegang had, zou niet kunnen belijden. Belijden toch onderstelt iemand tegenover wien ge belijdt, en alzo altoos een tegenstaander.

Dit gaat zelfs dan door, als er sprake is van „zonde belijden.” Dan staan we als wederpartijder tegenover een veroordeld God. En het is tegenover Hem dat we onze zonde belijden.

Zoo nu ook hier bij de belijdenis der waarheid.

Geloof ge zelf de waarheid, en hebt ge te doen met iemand van uw eigen geloof, dan kunt ge u aan hem openbaren, u aan hem aansluiten, en samen met hem voor de waarheid ijveren, maar tegenover hem kunt ge niet de waarheid belijden.

Staat ge daarentegen tegenover iemand die ontkent wat gij gelooft, en leugent heet, wat voor u als waarheid geldt, dan moogt en moet ge de waarheid tegenover hem belijden.

Het denkbeeld van lijden dat in belijden ligt, wijst dit uit.

Uw belijdenis van de waarheid brengt u in conflict met de wereld die de waarheid loochent, en in den regel zal de wereld u daarom ter wille van de waarheid lijden aandoen, in spot, achteruitzetting of vervolging.

Marikaal betekent dan ook niet anders dan belijder. Het komt van het Grieksche voor martus, dat letterlijk getuige of belijder beteekent.

En zoo kan het niet anders, of de belijdenis ook der institutaire kerken kan in haar uitgangspunt niet anders worden opgevat, dan als een belijdenis der kerken tegenover de wereld.

Hiervan nu moet men zich wel doordringen, om de roeping der institutaire kerken te verstaan, gelijk onze vaders die hebben opgevat.

Men kan de roeping der kerken als institut in tweeërlei zin verstaan.

Eenerzijds kan men zeggen, de institutaire kerk is voor de geloovigen, en haar roeping is om de geloovigen en hun kinderen bij het Woord te houden en door het Woord te sterken.

Maar ook kan anderzijds gezegd, dat de institutaire kerken als de getuigen van den Christus in het midden der wereld staan. En dan is het natuurlijk haar roeping, om te spreken, om haar stem te laten uitgaan, om het getuigenis van Jezus te laten hooren, en hiertoe strekt haar belijdenis.

Want het is wel waar, dat ook de dienst des Woords openbaar is, maar dit baat en helpt niet, als de wereld er niet komt, en op het komen van de wereld in onze kerken zijn noch onze gebouwen noch is onze eeredienst aangelegd.

Dat was wel zoo in oude dagen, toen bij elken dienst onderscheid werd gemaakt tusschen het mysterie en den publieken dienst, en toen aan de toehoorders uit de wereld een afzonderlijke plaats was aangehouden. Maar in dien toestand verkeerden wij thans niet meer. Zullen de institutaire kerken haar stem tot de wereld doen uitgaan, dan kunnen ze dit niet anders doen dan door hare Belijdenis, ondersteund door verzoekschrift aan de Overheid.

Zoals elke vereniging die optreedt om in het midden der wereld een denkbeeld of een beginsel te doen zegevieren, begint met een manifest uit te vaardigen of een verklaring publiek te maken, zoo ook kan de kerk institutair thans niet anders haar invloed op de wereld herwinnen, dan door haar manifest te geven in haar Belijdenis.

En zeg nu niet, dat dit niets geeft, want dat de wereld van de Belijdenis der institutaire kerken toch geen notitie neemt, want in de dagen onzer vaders deed ze dit wel terdege.

Toen de Canones van Dordrecht zijn uitgevaardigd, leverde hetgeen daarin verhandeld werd de stof voor het beste en drukste gesprek op de publieke markt des levens.

In alle kringen onderhield men elkaar er over. De publieke opinie teerde er op.

En toen de Confessie van Guido de Bray door onze kerken werd aangenomen, werd dit zoo weinig als een onbeduidende zaak beschouwd, dat geheel de positie van het land, zoo binnengaats als buitengaats, er door beheerscht werd.

Hiertegen wordt dan wel opgemerkt, dat ons volk in die dagen zooveel godsdienstiger was, en in religieuze vraagstukken zooveel meer belang stelde, maar deze opmerking houdt geen steek.

Indien men in die dagen de geesten vermoede had niet weeroprakeling van de Arminiaansche twisten, zou de wereld ook toen niet geluisterd hebben.

Maar zoo deden onze vaders niet.

Wel boekten ze ook de winste van den strijd die vroeger door de kerken tegen dien geest der dwaling gestreden was. Maar ze wisten zeer wel, dat dit niet de vraagstukken gold, die destijds hoofd en hart vervulden.

De geesten gingen destijds uiteen over de groote problemen die tusschen Rome en het Protestantisme, onder Protestanten tusschen Lutherischen en Gereformeerden in geschil waren, en vooral over de houding der Dooperschen en der Arminianen.

De strijd over het Avondmaal, de strijd over de Hierarchie en het kerkelijk Bestuur, de strijd over de Overheid, de strijd over den Vrijen wil hield destijds de geesten verdeeld.

Het waren die brandende vraagstukken, die toentertijd de mannen der wetenschap bezig hielden, aan het volk warme belangstelling inboezemden, en zelfs de staatslieden met zorg vervulden.

Aan die vraagstukken hing destijds de toekomst der wereld en de loop dien de Europeesche politiek zou nemen.

En omdat dit de quaestieuse problemen waren, die in 16e eeuw hart en mond vervulden, gevoelden de kerken haar heilige en hooge roeping, om over die vraagstukken het licht van Gods Woord te laten schijnen, over die problemen haar gedachten te formulieren, en in zake die vraagstukken leiding te geven aan het opkomend geslacht.

Dat deden ze in de kerk door haar Catechismus-prediking, en buiten haar gebied door haar Belijdenis.

De antwoorden van den Catechismus over het heilig Avondmaal komen ons nu lang en ongenietbaar voor. Maar destijds was ieder die meeleefde zoo in het Sacramentele geding verzonken, dat hij elke formulering aanstonds verstond, van elke uitdrukking het belang inzag, en van elke oplossing de strekking gevoelde.

Toen leerde zelfs zulk een lang antwoord gemakkelijk van buiten.

En als bij de Hemelvaart het geschilpunt met de Lutherischen in den Catechismus ter sprake komt, en er wordt gevraagd: „Maar zoo de menscheid niet overal is waar de Godheid is, worden dan de twee naturen in Christus niet van elkander gescheiden?” en daarop geantwoord: „Ganschelijk niet; want dewijl de Godheid door niets kan ingesloten worden en overal tegenwoordig is, zoo moet volgen, dat zij wel buiten hare aangenomene menscheid is, en nochtans niettemin ook in haar is en persoonlijk met haar vereenigd blijft.” dan vond niemand dat destijds onverstaanbare taal, maar gold dit voor ieder die doordacht als een levensquaestie.

Vandaar dan ook dat gelijk nog onlangs Dr. Tazelaar in zijn schoon geschrift herinnerde, de mannen der wetenschap en van hoogen staat zich vooral in de Catechismus-prediking vinden lieten. Dat interesseerde hen. Dat raakte de vraagstukken, die hen ook zelve bezig hielden.

Was het zoo naar den binnenkant, niet anders was het tegenover de wereld.

Wat in de onderscheiden Belijdenissen stond werd met zorg nagegaan, en al er sprake was van een wijziging in de Belijdenis of van een aanvulsel, zag de Overheid met een valkenoog toe.

Zelfs de jongelingen en knapen vonden in zulk een lectuur en prediking niets vervelends. Integendeel, ze kenden die vraagstukken, ze hoorden er telkens van, ze stelden er zelve belang in, en in hun eigen kring werd onder de makkers over diezelfde vraagstukken geredetwist.

Vandaar dat de Belijdenis van de institutaire kerken een macht in staat en maatschappij was, en dat het in niemand opkwam, haar gering te schatten. Natuurlijk waren de eigenlijke „wereld-lieden” het er niet mee eens, maar het interesseerde hen toch te weten wat de kerk beleed, om het te juister te kunnen tegenspreken en bestrijden.

Van een zich opsluiten in zijn kerk was dus geen sprake, en evenmin beschouwden de institutaire kerken zichzelf als alleen voor de geloovigen bestaande. Neen, ze kenden haar roeping van Christuswege, en de roeping was om zijn getuigen in het midden der wereld te zijn.

De vraag hoe de geloovigen te troosten, te stichten en te sterken, kwam eerst in de tweede plaats.

Niet hun belang, maar de eere van Christus stond op den voorgrond. Niet de redding der zielen, maar de glorie Gods nam in de schatting van de kerken vier dagen de eerste plaats in.

De kerken wisten en gevoelden, dat ze niet voor zichzelf, maar voor God bestonden. En daarom heette het: eerst belijden en dan ons zelve stichten.

Soli Deo gloria!

Hospitaal te Djogja.

Feministen zijn we niet, maar als ook het vrouwelijk element onder ons energie en volharding toont, danken we onzen God dat ook onder wat men noemt het „zwakere geslacht” de oude Calvinistische doortastendheid weer opleeft.

Daarvan nu gaf hetgeen de „Scheurers-vereniging”, voor ons hospitaal te Djogja deed, metterdaad een verrassend getuigenis. Een getuigenis zoo welsprekend, dat veilig mag gezegd worden, dat zonder die vriendelijke hulp nooit iets van dit hospitaal ware terecht gekomen.

Er kwam één schoon legaat in, groot f 10.000, van een vrouw. Alle mannen van professie onder ons voegden hier saam nog geen f 5000 aan toe. De mannen op de Synode te Groningen waren zoo goed te besluiten, dat er uit de kerkelijke kas voor het hospitaal geen cent zou worden gegeven. En hiertegenover staat nu, dat de „Scheurers-vereniging”, die geheel op

vrouwelijke veer diandaal guldensche belofte van sprak, en dus kapitaalwaarde te vertegenwoordigen.

Het heet dan naar een vrouw.

De mildheid ontspant, gaf er Christenvrienden er komt, en in 1

Zelfs zou het de f 7000 van jaarlijks klom.

Het is zoo, de telijk adviseur, of ze zonder de Rutgers zooveel

het blijft dan bestuur in vrou heel het land d vrouwenhulp de hielp.

Men is dan bouwen. Die bo En eer we een groote hospitaal armen te Djogja.

Voor den bo is zeker f 55,0 men zich herinn richting werd to

Doch dan is r Dan komt he

lijksche uitgaven Dr. Scheurer doctor naast zich

pleegsters moeten moet een korps pleegsters en zie worden.

En dan komt medicijnen.

Stellig steunt reeds voor medicij baar stelde, en n

Maar toch, ja betalen zijn, een dankbaar vermeer salaris krijgt uit

Doch voor wa talen, te betalen zal de „Scheurer schotel moeten

vooral, dat we zaamheid van d baar hebben te v Het verslag v

Het derde lev spoedt ten einde onzen Hoofden welwillenden leze deelen over de v eeniging en den

Tot nog toe is geestster altijd en En ook weer dit zich verheugen i dat zij meer en i den aan hare bes self” te zijn voor Medische Zending

Van den groei drie jaren van h gend overzicht, w zijn, een duidelijk te jaar.

Jan.-Apr. 1897. Ap contr. f 1245 g giften s 395 g

Deze cijfers wij stelling in onzen van allen, die to ging medewerke „Algemeene Hos mogen genoemd

Ook heeft met der Vereniging i die niet aan de V woondijk kreeg m extra-gave voor l van propagand

schikt. „Onbeker een oud spreekv En al is lang n stelde van toepas mind” maakt, toc waar het geldt d ding van het H zulk een krachti uitbreiding van inborlingen van

Toch hadden hooger kunnen misverstand best met een enkel w te ruimen.

Ons kwam ter zijn, die hunne b omdat „... het i

Als het Hospit blijkt daaruit, dat beschikbaar is. reden zijn, om e

Er is nog ge Hospitaal „... Neen, juist on mijn bijdrage g pogingen in t v sten te vermeer te halen van h opdat het Hosp verrijze.

Saam dus ove waar dit jaar no f 21.000, waarv te trekken, di der polykliniek i

Het komt dus hospitaal neer.

Echt vrouwelij neigd, en de waa nende, heeft de plaat bij het ver schrijft:

Zoals het ond voor de wachti Hij zelf staat in der houten pale zijner helpers, z Dr. Groneman z verbandmeester beteren zou.”

In lange rijen mannen en vrou allerlei, dikwijls